

HET ONDERWIJS IN GROEP 1 EN 2

VAN DE REHOBOTHSCHOOL NIJKERK

 Rehoboth
Jij doet er toe!

Bijbels vertrekpunt

De Rehobothschool biedt bijbelgetrouw primair onderwijs aan in Nijkerk. Centraal daarbij staan onze verwondering en dankbaarheid voor Gods liefde die zichtbaar is in Zijn Zoon Jezus Christus, onze opgestane Verlosser. Vanuit deze christelijke identiteit willen we hoopvol onderwijs geven in de groepen 1 en 2. God is onze Leidsman. In Gods Woord vertelt God hoeveel Hij van ons mensen houdt: wij doen er toe! Ik ben uniek en waardevol in Gods ogen. Ik ben verantwoordelijk voor mijn gedrag en mijn leren. Ik ben van betekenis voor de wereld om mij heen.

Algemene uitgangspunten en sociaal emotioneel leren

Basisvoorwaarden voor ontwikkeling zijn veiligheid, zelfvertrouwen en betrokkenheid. In de groepen 1 en 2 ligt het accent op deze basisvoorwaarden. Hierbij staat de hele persoonsontwikkeling van het kind centraal. Bij persoonlijkheidsontwikkeling denken we aan de volgende brede ontwikkelingsdoelen: samen spelen en werken, actief zijn en initiatieven nemen, uiten en vormgeven, communicatie, voorstellingsvermogen en creativiteit, wereld verkennen, zelfsturing, zelfstandigheid, redeneren en problemen oplossen, reflecteren.

We bieden deze aan met behulp van de 7 gewoonten van Stephen Covey

<http://rehoboth.hsn-scholen.nl/onderwijsconcept/uitleg-7-gewoonten/>

Daarnaast werken wij schoolbreed met de SOVA-methode 'Goud op school'.

We willen dat de kinderen zich thuis voelen. We hebben met elkaar dezelfde regels zodat kinderen duidelijkheid ervaren. De gouden regel bij ons op school is: "Doe als een vriend" en "behandel de ander zoals je zelf behandeld wilt worden".

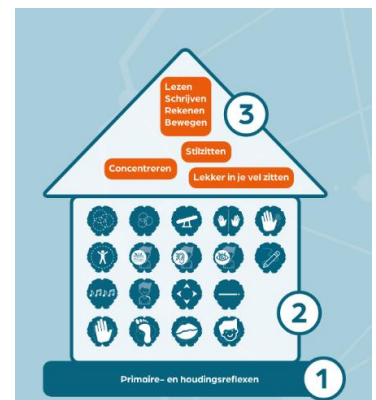
Natuurlijk moeten leerlingen kunnen lezen en rekenen om in de wereld van morgen mee te kunnen. Maar er is zoveel meer nodig. Vaardigheden zoals doorzettingsvermogen, probleemoplossend vermogen, samenwerken en creatief denken. 'Levensvaardigheden', 21e eeuw vaardigheden of executieve functies worden ze vaak genoemd. En naast die vaardigheden geven we leerlingen ook waarden mee die we belangrijk vinden voor onze samenleving.

Bewegen = bouwen aan het fundament van het (schoolse) leren

De ontwikkeling van het leren van jonge kinderen is te vergelijken met een huis. Als eerste wordt er gebouwd aan het fundament van het leren wat start bij de geboorte met de reflexen. Daarna wordt er gebouwd aan het huis: de leervoorwaarden (van 0 tot 7 jaar). Als laatste aan het dak: het schoolse leren (rond het 7de jaar).

Het huis van bewegen (www.breinprikkel.nl)

1: het fundament (primaire en houdingsreflexen)
2: de leervoorwaarden
3: het dak (wat we vragen in ons onderwijs)

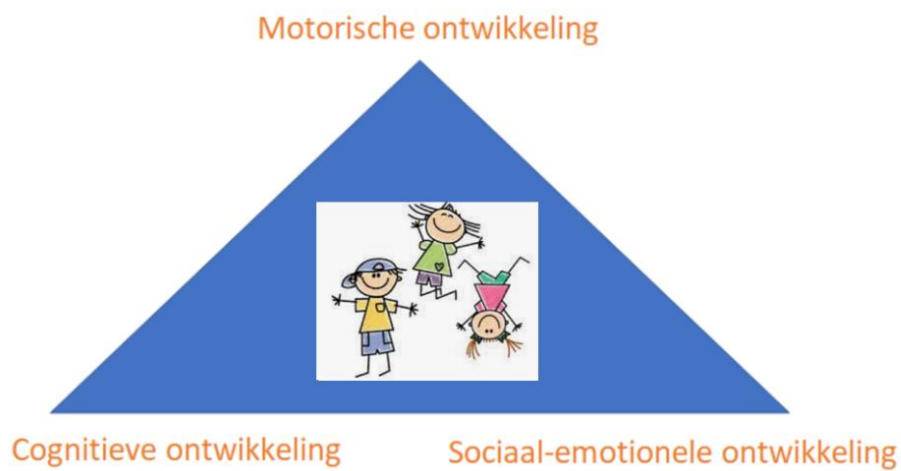

In de eerste 7 jaar wordt de basis gelegd voor het leren van de rest van het leven. Het jonge kind leert door ervaringen op te doen via de zintuigen. Voor het jonge kind geldt: **grijpen = begrijpen**.

Ervaren met lijf en zintuigen geeft jonge kinderen informatie over hun lichaam en geeft hen vertrouwen. Vertrouwen in en kennis van het eigen lichaam hebben kinderen nodig om een gezond zelfvertrouwen te ontwikkelen. Door veel te doen durven ze steeds weer nieuwe dingen te proberen. Zelfvertrouwen (d.w.z. een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling) is de belangrijkste voorspeller voor schoolsucces, niet het kunnen herkennen van cijfers en letters.

Je zou de ontwikkeling van het kind als een driehoek met 3 pijlers kunnen zien:

- Motorische ontwikkeling
- Sociaal-emotionele ontwikkeling
- Cognitieve ontwikkeling

Alle 3 hebben invloed op elkaar, alle 3 zijn ze even belangrijk om als persoon evenwichtig te kunnen ontwikkelen. De basis voor deze ontwikkeling is bewegen. Kinderen hebben beweging en oefening nodig om hun lijf goed te leren kennen. Bewegen legt het fundament voor de hele ontwikkeling. Wij gunnen alle kinderen een stevig fundament en dat kan betekenen dat er een langere periode nodig is bij de kleuters.

Omdat ervaringen opdoen met lijf en zintuigen de basis is, neemt spelen en bewegen een grote plaats in, in ons onderwijs.

In de groepen 1 en 2 gaan we daarom uit van activiteiten: spelactiviteiten, psychomotorische activiteiten binnen en buiten, muziekactiviteiten, constructieve- en beeldende activiteiten, voorbereidende lees-schrijfactiviteiten, gespreks- en kringactiviteiten, reken- en wiskundeactiviteiten, enz. De diverse activiteiten en leeractiviteiten zijn met elkaar verbonden. In de hoeken bieden wij de diverse leerlijnen impliciet en geïntegreerd aan.

Buitenactiviteiten:

In ons onderwijs neemt spel een belangrijke plaats in. Via spel ontwikkelt het jonge kind zich op alle drie de eerdergenoemde gebieden en werken wij ontwikkelingsgericht. Hierbij hebben wij de ontwikkelingslijnen van SLO als leidraad.

Zowel binnen in de hoeken als buiten op het plein kunnen kinderen zich ontwikkelen en rijke ervaringen opdoen. Denk buiten bijvoorbeeld aan klimmen, klauteren, fietsen, rijden met karren en steppen maar ook oud-Hollandse spelletjes en het toevoegen van open materiaal en bouw materiaal.

Buiten zijn bevordert de persoonlijke ontwikkeling, de gezondheid, de motoriek, de creativiteit en het samenspel. In en met de natuur kunnen kinderen beter hun prikkels verwerken, geluiden van buiten wordt minder intens ervaren.

Onze tijd in de grote kring beperken we bewust waardoor er meer tijd is voor (vrij) spel.

Activiteiten in de hoeken

In de hoeken kunnen kinderen vrij experimenteren en ontdekken met verschillend materiaal. Wij zorgen voor een rijke leeromgeving waarbij de ontwikkelingsdoelen verwerkt worden in het aanbod en waarbij kinderen al spelend in de zone van de naaste ontwikkeling werken. De hoeken die wij standaard in de klas hebben zijn:

- Huishoek
- Bouwhoek
- Constructiemateriaal
- Zand- en/of watertafel

Daarnaast bieden wij verschillende ontwikkelingsmaterialen aan in spelvorm en losse materialen waarbij de fantasie van de kinderen wordt gestimuleerd. Er is in elke kleuterklas een losse materialenkast, met onder andere wereldspelmateriaal, kosteloos materiaal en houten speelfiguren, waarvan het materiaal tijdens spelactiviteiten in de hoeken en aan tafels kan worden gebruikt. Door deze materialen worden de hoeken verrijkt en kan er verbinding ontstaan tussen de verschillende hoeken.

Wij willen de interactie tussen kinderen onderling stimuleren maar ook de interactie tussen leerling-leerkracht en de leerkrachten onderling.

In de hoeken maken wij gebruik van kernelementen gebaseerd op onderstaand schema:

Thema gerelateerde activiteiten

Betrokkenheid van het kind is het grootst in een betekenisvolle situatie. Om ons onderwijs zo betekenisvol mogelijk te maken en aan te sluiten bij de beleving, leeftijd, niveau en beginsituatie werken we naast de vaste thema's (bijv. sinterklaas, kerst) in iedere groep met eigen thema's.

In de keuze van de thema's en activiteiten streven we naar een evenwicht tussen de betekenissen voor de kinderen en de bedoelingen van de leerkracht. Dus naast ideeën die uit de kinderen zelf komen, komt de leerkracht met onderwerpen/ activiteiten. Binnen het thema besteden we ook aandacht aan digitale geletterd door inzet van iPad en Bee-bot. Ook bieden wij vroeg Engels, zoveel mogelijk, geïntegreerd aan. Vroeg Engels kan aan de orde komen tijdens kringactiviteiten (bijv. what's your name), met muziek (Engelse liedjes), tijdens rekenactiviteiten (bijv. tellen), tijdens taalactiviteiten (bijv. Engels boek of poppenspel). Iedere leerkracht vult dit op haar eigen wijze in waarbij gebruik wordt gemaakt van de leerlijnen van vroeg Engels.

Bij het opstarten van het thema inventariseren we met de kinderen in een woordveld wat we al weten en wat we willen leren, welke onderzoeksvragen we hebben. Deze vragen zijn startpunt van de activiteiten. We vinden het belangrijk dat kinderen intensief en betrokken spelen. Bij het opstarten van een nieuw thema richten we samen met de kinderen een themahoek in en voegen we materiaal toe in een hoek om het spel te verrijken. Met de kinderen bedenken wij een einddoel voor ogen, bijvoorbeeld het inrichten van een museum of een voorstelling. Het kan ook zijn dat er gewerkt wordt aan de ontwikkeling van een betekenisvolle themahoek, Tijdens de spelactiviteiten in de hoeken en aan tafels stimuleren wij kinderen materialen te maken om mee te spelen in de hoeken. Hierbij denken wij bijvoorbeeld aan het maken van bloemen voor het tuincentrum of samen een brandweerwagen maken. De themahoek zal, op deze manier, gaandeweg het thema steeds meer inhoud krijgen door de kinderen. Door de spelactiviteiten in de hoeken en aan tafels bieden wij kinderen een rijk en passend aanbod rekening houdend met de zone van de naaste ontwikkeling. Bij ieder thema zoeken we naar een leerzaam uitstapje buiten de schoolhekken of we halen de wereld naar binnen door het vragen van ouders die werkzaam zijn in een bepaalde sector. Aan het einde van het thema kijken we met de kinderen terug en laten we de kinderen nadenken over hun eigen handelen en eigen leren.

Bovenstaande is samen te vatten in de 5 didactische impulsen:

Impuls 1: start en gezamenlijke oriëntatie

Impuls 2: structureren en verdiepen

Impuls 3: verbreden en verbinden

Impuls 4: toevoegen

Impuls 5: reflecteren

Psychomotorische activiteiten

Bewegingsonderwijs is, naast spel, de basis van ons onderwijs in de groepen 1 en 2. Door veel te bewegen en te ervaren komen er verbindingen in de hersenen en rijpen de hersenen verder. Deze sensomotorische ontwikkeling is de basis voor alle ontwikkelingsgebieden o.a. ook voor het leren schrijven.

Naast buitenspel en spellessen wordt (minimaal) 1 keer per week een gymles gegeven in het speellokaal. Belangrijke onderdelen zijn: het herhalen van de basis van de motorische ontwikkeling (rollen op de buik, om eigen as, kruipen, rennen, klimmen), het verder uitrijpen van het evenwicht, het oefenen van alle loopvormen, het bewegen en stoppen, het lopen op verschillende ritmes, het leren springen, het gooien en vangen met ballen.

We kiezen voor langdurig ontdekken van hetzelfde materiaal omdat kinderen tijd en herhaling nodig hebben om ervaringen op te slaan. We bewegen veel en werken structureel aan alle basisbewegingen. Hierbij gebruiken we Breinprikkels als bronnenboek.

We bewegen op muziek, zowel in de gymzaal als in de klas. Ook maken we gebruik van muziekinstrumenten want door muziek en zingen kunnen kinderen zich uiten. Vooral het bewegen speelt bij muzikale vorming een grote rol: lopen op de maat, ritme klappen, luisteren naar en herkennen van verschillende geluiden, spelen met muziekinstrumenten. Daarnaast leren we kinderen na bewegen stil te staan en te stoppen. Zo leren kinderen in hun eigen ritme te komen.

In de groepen 1 en 2 leggen we het fundament van het schrijfonderwijs door onder andere de ontwikkeling van de fijn-motorische vaardigheden.

We werken veel tweehandig voor de samenwerking van de hersenhelften en passen ons werkgebied aan, aan de fase van de ontwikkeling waar het kind zit. Vanuit de schouder naar elleboog, naar pols naar vingers zodat kinderen steeds fijnere bewegingen kunnen maken.

In ons aanbod houden we rekening met de verschillende onderliggende ontwikkelingsfasen door oog- handcoördinatie, dominantie van de voorkeurshand en het kritisch leren kijken.

Activiteiten die wij daarvoor onder andere gebruiken bieden we één- en tweehandig aan: kralen rijgen, kleien, lijnensporen volgen, doolhoven, met beide handen sporen aanwijzen, schrijven in zand of scheerschuim of lijm (op dienblad of in bakjes), overtrekken, borduren, werken met kralenplank, balspelletjes.

We stimuleren een goede pengreep: het kind moet een pen of potlood tussen duim en wijsvinger kunnen houden, ondersteunt met de middelvinger. Voor een juiste pengreep is het van belang dat de duim zich ontwikkelt tegenover de vingers (opponeren van de duim). Om dat te stimuleren doen we verschillende bewegingspelletjes met de vingers.

Kinderen die willen schrijven stimuleren we naast de invented spelling (waarbij leerlingen spontaan letters schrijven) door letters te stempelen, woorden te maken met letterblokjes en losse letters, te werken met een letterdoos, letters te zoeken en te knippen uit tijdschriften.

Beeldende activiteiten

Met beeldend werken bedenken we regelmatig samen met de kinderen wat er gemaakt kan worden bij het thema. Dit vergroot de motivatie en betrokkenheid. De leerkracht maakt hieruit een keuze waarbij rekening wordt gehouden met vaardigheden en technieken die aangeboden moeten worden.

We bieden verschillende activiteiten aan maar die stellen we niet allemaal verplicht en de inbreng van de kinderen is groot. Op deze manier stimuleren wij de creativiteit van de kinderen. Hierbij hebben we wel een balans tussen iets moeten maken voor het oefenen van een techniek of een vrije keus opdracht. Bij het aanbod sluiten wij aan op de ontwikkeling en de leefwereld van de kinderen.

Voorbereidende Taal-leesactiviteiten

Geletterdheid begint niet in groep 3, maar al in groep 1. Als leerlijn hanteren we de tussendoelen beginnende geletterdheid van SLO.

We gaan uit van interactief taalonderwijs: betekenisvol leren, sociaal leren en strategisch leren. Dat houdt in dat we de kinderen op een actieve manier laten leren, dat we interactieve werkvormen gebruiken en dat er gewerkt wordt met grote en kleine kringen. Kinderen leren taal vooral in het gebruik met anderen en ook door de taal zelf tot onderwerp van gesprek te maken. Samen met de kinderen genieten van prentenboeken, herhalend voorlezen, liedjes en rijmpjes. We schenken structureel en systematisch aandacht aan de 3 domeinen van taal, nl. mondelinge communicatie, woordenschat en beginnende geletterdheid.

De taal-leesactiviteiten bieden we aan in betekenisvolle contexten, d.w.z. dat we aansluiten bij de beleving van de kinderen en het onderwerp/thema wat op dat moment leeft in de groep. Tijdens spelactiviteiten in de hoeken worden kinderen gestimuleerd met taal en beginnende geletterdheid bezig te zijn en is er ruimte om te ontdekken en te ervaren. In plaats van methodes of programma's kiezen wij voor het werken met routines en bronnenboeken. We gebruiken de volgende basisroutines: beeldwoordenveld, interactief voorlezen, boekenrek, thematafel, taalpoppen, lettermuur, die ieder thema terugkomen.

We spelen verhalen met toneel/drama om de creatieve taalontwikkeling te stimuleren.

Reken/wiskundeactiviteiten

Ons uitgangspunt is de betekenisvolle situatie, dus de activiteiten/het spelen van de kinderen zelf. Kinderen doen dan veelal onbewust ervaringen op. Door met materiaal te handelen, te experimenteren maken kinderen zich begrippen, vormen, richtingen, tellen, enz. eigen. Belangrijk daarbij is het ingaan als leerkracht op het spel van het kind om de wiskunde hierin te laten ervaren en naar voren te halen.

Dit doen we door:

- Kinderen vragen te stellen die het denken stimuleren.
- Kinderen hun handelingen te laten verwoorden.
- Kinderen kritisch naar elkaar te laten luisteren en uitleggen.
- Kinderen oplossingen voor allerlei problemen te laten zoeken.

Naast de spontane momenten tijdens het spelen en werken van de kinderen komen reken-wiskundige activiteiten voor tijdens uitgelokte activiteiten in de kring of hoeken en in thematische activiteiten. Door de rijke leeromgeving, de diversiteit van vragen van de leerkracht en doordat alle kinderen op hun eigen niveau bezig zijn met materiaal vindt er op een natuurlijke wijze differentiatie plaats in niveau. De tussendoelen van de 4 domeinen: tellen/getalbegrip, meten, meetkunde en tijd van SLO hanteren wij als leerlijn.

We maken gebruik van de volgende rekenroutines:

1. Rekenprobleem aansnijden (in de kring of in de hoeken)
2. Prikkelende, stimulerende vragen stellen (tijdens spel in hoeken)
3. Werken met verzamelingen: bijv. sorteerdoosjes/hoepels
4. Werken met getallen: bijv. Stappenpad
5. Werken met de Meetpier en de balans (meten en wegen)
6. Werken met schema's, modellen en plattegronden (meetkunde)
7. Werken met foto's: fototoestel (meetkunde)
8. Werken met tijd

De rol van de leerkracht

In de groepen 1 en 2 is de leerkracht pedagoog. Het welbevinden en betrokkenheid van de kinderen staat bovenaan. Als pedagoog zorgt de leerkracht voor een warme relatie en nabijheid.

De leerkracht heeft kennis van de leerlijnen en werkt ontwikkelingsgericht. We zijn gericht op het volgen van de ontwikkeling van de kinderen en hen te helpen om op hun eigen tempo het volgende stapje te zetten en leggen de druk niet op het moeten en presteren.

We werken vanuit verbinding, rust en veiligheid om een optimale ontwikkelingsomgeving te creëren. We vinden het heel belangrijk om vanuit relatie te werken; kindgericht. Het kind staat centraal en we willen dat alle kinderen zich fijn voelen. Als leerkrachten zien we het individuele kind en weten we wat nodig is om te leren op verschillende gebieden. School/klas moet een plek zijn waar het veilig is en waar rust is voor alle kinderen. We bieden veiligheid, aandacht en geven onvoorwaardelijk liefde. We werken vanuit onze professie samen met ouders, intern begeleider en eventueel externen.

Omdat ieder kind zich op zijn eigen tempo ontwikkelt houden wij rekening met de speciale onderwijsbehoeften van ieder kind. Het kind is altijd onderdeel van de groep en vanuit die basis bieden we kinderen, waar nodig, extra ondersteuning. Dit kan zijn op het gebied van extra taalverwerving (VVE of TOS), verrijking (meer- en hoogbegaafdheid), spel of andere gebieden.

Zicht op ontwikkeling

Ieder kind heeft op school een persoonlijk portfolio waarin de ontwikkeling zichtbaar wordt gemaakt. Hierbij leggen wij in de groepen 1 en 2 de focus op de drie ontwikkelgebieden van de leerlingen:

- Psychomotorische ontwikkeling
- Sociaal emotionele ontwikkeling
- Cognitieve ontwikkeling

De leerlingen krijgen hun eigen portfolio 2x per jaar, in februari en juni, mee naar huis.

We werken met de leerlijnen van Digikeuzebord die gebaseerd zijn op de tussendoelen van SLO. Deze doelen zijn aanbodsdoelen die gedurende het schooljaar herhaald aangeboden worden. De leerkrachten observeren dagelijks de kinderen en passen hun aanbod daarop aan. We observeren de leerlingen tijdens spel binnen en buiten, tijdens de inloop of circuit. Als leerkracht kiezen we zelf welke vorm nodig is om een goed beeld te krijgen waar de leerling in zijn ontwikkeling zit, dit kan in de groep of één op één. Observaties houden we voor onszelf digitaal of op papier bij. Per periode schrijven we in een onderwijsplan of doelenoverzicht aan welke doelen zijn gewerkt en evalueren we welke leerlingen deze doelen hebben behaald en welke leerlingen er de volgende periode nog verder mee moeten oefenen. We willen hierbij wel de opmerking maken dat het rijke aanbod in de groepen 1 en 2 niet geheel vast te leggen is in een onderwijsplan of in een vaststaand weekrooster.

Wanneer er vragen zijn over doorstroming naar groep 2 of 3 gebruiken we het leerrijpheidsformulier, de voorschotscreening of een leervooraanonderzoek om zo nog meer zicht op de ontwikkeling van het kind te krijgen en een onderbouwde beslissing te kunnen nemen.

3x per jaar is er een groepsbespreking met de intern begeleider. Tijdens deze gesprekken wordt de ontwikkeling van alle kinderen besproken aan de hand van de leerlijnen. Naast deze 3 vaststaande momenten worden leerlingen ook tussendoor besproken indien daar aanleiding toe is.

Ouderbetrokkenheid

Ouders spelen een grote rol in de ontwikkeling van het kind. Wij willen graag samen met ouders om het kind heen staan, waarbij we werken vanuit vertrouwen, relatie en wederzijdse afhankelijkheid. Als het kind naar school komt is er niet meer alleen een lijn van ouder naar kind maar vormen we samen een driehoek: Ouder-Kind-School:

In de eerste maanden van het schooljaar worden de huisbezoeken georganiseerd en in februari en juni worden er oudergesprekken gehouden. Daarnaast wordt er maandelijks een ouderinloop georganiseerd waarbij u even een kijkje in de klas kan nemen. Er worden ouderavonden georganiseerd en via Parro worden er verschillende berichtjes gestuurd met informatie, zowel vanuit de klas als ook vanuit de groepen 1 en 2 gezamenlijk. Ook kunt u gevraagd worden om mee te gaan met een uitstapje of mee te helpen met een activiteit.

Wat kunt u als ouder doen om ervoor te zorgen dat uw kind het onderwijs goed kan volgen. Hieronder een paar hele basale tips, maar wel waardevol.

Uit onderzoek blijkt dat u als ouder een grote invloed heeft op het leren van uw kind.

- * Veel bewegen en ervaringen opdoen met lijf en zintuigen, dit legt de basis, het fundament voor al het leren: lekker buiten spelen, niet aan een tafel, maar op de grond spelen, op de buik spelen, rollen, kruipen, met twee handen tegelijk tekenen.

- * Voldoende rust en slaap: tot 9 jaar 12 – 13 uur per nacht rust én slaap. Vanaf 9 jaar per leerjaar een kwartier eraf.

- * Zelfredzaamheid: zelf aan- en uit kunnen kleden, schoenen en jas aan kunnen trekken, op een stoel kunnen gaan zitten met de benen op de grond, zelf naar toilet kunnen gaan etc.

- * Elke ochtend met een ontbijt beginnen.

- * 's Morgens voor schooltijd geen computer of televisie.

- * Rustig weekend: momenten om niets te doen, te vervelen, alle prikkels te verwerken.

In de praktijk

Tussen 8.15 uur en 8.30 uur ontvangen we de kinderen met een persoonlijke begroeting waarna gestart wordt met de inloopactiviteit. Op maandag en vrijdag ontvangen we de kinderen in de klas en op dinsdag, woensdag en donderdag worden de kinderen op het plein gebracht en gaan we om 8.30 uur gezamenlijk naar binnen. Daarna gaan we naar. Daarna gaan we in de grote kring om met elkaar de dag te beginnen met de vaste routines. Hierbij kunt u denken aan de dag, het weer, de dagindeling maar ook het vertellen van de kinderen zelf en een vertelling uit de Bijbel met de bijbehorende liedjes. Na het gezamenlijke kringmoment worden er buiten of binnen activiteiten aangeboden. Binnen kunnen de activiteiten aan tafel plaatsvinden, op de grond of in de hoeken. Hierna volgt een gezamenlijk eet- en drinkmoment in de kring. Na het eten en drinken gaan we weer aan de slag met activiteiten, binnen of buiten. Tussendoor zijn er korte activiteiten waarbij u kunt denken aan Breinprikkels, Engels, muziek, zingen, dansen, sociaal emotioneel, voorbereidend lezen en voorbereidend rekenen.

In de middag is er weer ruimte voor binnen- en buitenactiviteiten. De activiteiten worden afwisselend aangeboden in een kleine of grote kring.

Minimaal één keer per week gaan we gymmen in het speellokaal met toestellen. Daarnaast wordt het speellokaal ook gebruikt voor muziek- en of beweegactiviteiten.

Bronnen

Uit de onderstaande literatuur komt de onderbouwing van onze visie en werkwijze:

- Baeyens, J. (2011) *Het begint met kijken en luisteren* Uitgeverij SWP Amsterdam
- Bakel, van H., Groot, de R en Ploeg, vander J. (Red.)(2012) *Van klein tot groot, de ontwikkeling van het jonge kind* Garant Antwerpen-Apeldoorn
- Goddard Blythe, S. (2022) *Eerst bewegen, dan leren* (herdruk) N.V. die Keure
- Goorhuis, S. en Levering B. (Red.) (2006) *Dolgedraaid, mogen peuters nog peuteren en kleuters nog kleuteren?* Uitgeverij SWP Amsterdam
- Jolles, Jelle (2011) *Ellis en het verbreinen* Neuropsch Publishers Amsterdam-Maastricht
- Meij, van der L. (2005). *Langer spelen om beter te leren* Uitgeverij Christoffor
- Oijen, van A. en Nagtzaam, I. (2019). *Ik wil spelen* NJPV Zutphen
- Poot, H. (2024) *Bewegen is de basis* Sirene
- Stevens, G. (2023). *Help! Te veel kinderen vallen uit op school* (4e editie) Werkgroep Ontwikkelend-Leren-WOL
- Vuure, van M. (2021). *Leren lezen doe je met je lijf* (3e editie) Uitgeverij Akasha
- Wensen, van C. (2020). *De ik-fabriek* (derde druk) Uitgeverij SWP Amsterdam
- Wensen, van C. (2022). *Prachtig lastig, onbegrepen gedrag en reflexpatronen* (derde druk) Uitgeverij SWP Amsterdam
- Programma Breinprikkels www.breinprikkels.nl